

Förslag 2000-06-19

P-finken 2000

Ett betänkande om pensionskostnader för
kommuner och landsting

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET
LANDSTINGSFÖRBUNDET

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1. Inledning	4
1.1 Syfte.....	4
1.2 Bakgrund	5
1.3 Historik över P-finken	5
2. De kommunala pensionsbestämmelserna	8
2.1 Pensionsåtaganden enligt PFA 98.....	8
2.2 Pensionsåtaganden enligt PA-KL och äldre bestämmelser	12
2.3 Finansiella bidrag.....	15
3. Beräkning av pensionsreserv	17
3.1 Allmänt om pensionsreserv	17
3.2 Pensionsreserv för åtaganden enligt PFA.....	17
3.3 Pensionsreserv för åtaganden enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser	22
3.4 Nuvärdesberäkningar och intjänad del.....	25
3.5 Särskilda regler för kommunala företag	30
4. Kommuner och landsting	31
4.1 Avvikelser i kapitalvärdesberäkningarna.....	31
4.2 Pensionsskuld för intjänande t.o.m. år 1997	32
4.3 Pensionsskuld för intjänande fr.o.m. år 1998.....	33
4.4 Den blandade modellen	34
5. Den praktiska tillämpningen	35
5.1 Vissa administrativa problem	35
5.2 Redovisning av pensionsskulden.....	36
Försäkringstekniska grunder (bilaga 1)	38
Försäkringstekniska grunder för beräkning av avgiftsbaserad ålderspension (PB § 12) och värdet av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 (PB § 30) i PFA 98.....	38
Utdrag ur Finansinspektionens författningssamling —FFFS 1998:26	39
Schema för pensionsreservsberäkningar enligt PFA (bilaga 2).....	41

Sammanfattning

I detta betänkande lämnas förslag till hur pensionskostnader skall beräknas för kommuner, landsting, kommunalförbund och regioner.

Betänkandet behandlar också vad som kan anses vara avdragsgilla pensionskostnader för kommunala företag.

Skälen till att en ny utredning verkställts är att fr.o.m. år 1998 gäller såväl ett nytt kommunalt pensionsavtal (PFA 98) som ny lagstiftning avseende redovisning och förvaltning av pensionskostnader.

I betänkandets avsnitt 1 redogörs mer ingående för syftet med denna utredning samt bakgrund och historik för hittillsvarande beräkningsprinciper.

I avsnitt 2 beskrivs kommunernas och landstingens åtagande enligt både nuvarande kollektivavtal (PFA 98) och äldre pensionsbestämmelser (PA-KL m.fl.). Beskrivningarna syftar till att ge en grund för de resonemang som sedan följer om pensionsskuldsberäkningar.

I avsnitt 3 återfinns betänkandets huvudavsnitt om beräkning av pensionsreserv (pensionsskuld). Detta avsnitt är också mest komplicerat. Att beräkna en arbetstagares pension då den skall börja utbetalas kan sägas vara tämligen enkelt numera. Att under arbetstagarens pågående anställning göra en beräkning av de framtida pensionskostnaderna är långt ifrån lika enkelt. För varje del av pensionsåtagandena görs ett antal övervägande av **om** och **när** pensionskostnader kan väntas uppstå samt **hur** stora årets kostnader skall antas vara.

I de överväganden som gjorts finns två genomgående principer. Den ena är att det skall finnas skäl till ändringar gentemot hittillsvarande beräkningsmodell. Det har riktats kritik mot vissa tidigare antaganden, t.ex. att pension före 65 års ålder börjar intjänas först då arbetstagare fyller 50 år. Om vi bortser från viss brandpersonal blir denna fråga relevant endast enligt övergångsregler under ytterligare 3–4 år, varför 50-årsantagandet ligger kvar oförändrat. För brandpersonalen föreslås särskild utredning.

Den andra principen innebär att i de delar där det råder osäkerhet så skall vi undvika beräkningsmetoder som ger en systematisk över- eller underskattning. I den mån det har konstaterats att kostnaderna skulle kunna bli överskattade finns således förslag om vissa reduktioner.

Den enskilda frågan som är mest komplicerad och som också kan påverka resultatet i stor grad är den försäkringstekniska kalkylräntan, dvs. med vilken ränta skall man räkna fram nuvärdet av framtida betalningar. Utredningens förslag är att använda samma ränteantaganden som Försäkringsinspektionen rekommenderar enskilda företag som sparar i egen balansräk-

ning. Det har dock inte ansetts nödvändigt — som vanligt är med ett försäkringsmässigt perspektiv — att beräkna kostnaderna med alltför stora säkerhetsmarginaler.

En annan svarbedömd fråga gäller hur arbetsgivarens kostnader för den avgiftsbestämda pensionen skall uttryckas. Utredningens förslag är att för varje anställd räkna om det sparade pensionskapitalet (=pensionsbehållningen) till förväntade framtida pensionsbelopp (= förmånsbestämda pensionsbelopp).

I avsnitt 4 behandlas de speciella problem som är förknippade med den kommunala redovisningslagen. Här finns en skillnad mot beräkning av pensionsreserv för kommunala företag. Ett av problemen är gränsdragningen mellan vad som är intjänat före år 1998 och vad som intjänas därefter. Utredningens slutsats är att kommuner och landsting kan och bör särbehandlas.

I avsnitt 5 tas slutligen upp vissa praktiska problem kring pensionsadministrationen och redovisningen. En väsentlig del i detta sammanhang är redovisningen av förändringar av pensionskostnader som beror på den nu föreslagna beräkningsmodellen.

För att åskådliggöra beräkningsmodellen bifogas fyra exempel (**bilaga 2**).

1. Inledning

I avsnittet ingår delavsnittet:

- syfte
- bakgrund
- historik över P-finken.

1.1 Syfte

Denna utredning syftar till att utarbeta regler för värdering av en arbetsgivar- res åtaganden enligt de kommunala pensionsbestämmelser som Kommun- förbundet och Landstingsförbundet rekommenderar sina medlemmar.

Med anledning av att det fr.o.m. år 1998 både gäller en ny kommunal redo- visningslag som inkluderar pensionskostnader och i kommunallagen införts bestämmelser om s.k. balanskrav samt förvaltning av pensionsmedel har det ansetts nödvändigt att göra en översyn av de värderingsregler som hittills tillämpats.

Den förändrade lagstiftningen sammanfaller med att det fr.o.m. år 1998 gäller ett nytt kommunalt pensionsavtal, PFA 98, som till sin systemkonstruktion skiljer sig väsentligt från tidigare pensionsbestämmelser. Även denna föränd- ring motiverar en översyn.

Den praktiska hanteringen av beräkningar har intill mitten av 1990-talet näs- tan undantagslöst utförts av KPA. Under senare år görs beräkningar för vissa kommuner och landsting i stället hos Statens pensionsverk (SPV). Ytterligare ett skäl till nuvarande översyn är att det enligt Inrikesdepartementets utred- ning "Medelsförvaltning i kommuner & landsting (SOU 1997:78)" har ansetts nödvändigt att Kommunförbundet och Landstingsförbundet rekommenderar en enhetlig modell för pensionsskuldsberäkningar m.m. så att pensionsskul- den fastställs till samma värde oberoende av vem som i praktiken utför be- räkningarna.

Förutom ovannämnda skäl till en översyn, så kan man konstatera att de kommunala pensionskostnaderna på senare år fått ett mycket stort intresse. En tidigare uppfattning att pensionskostnaderna kan tas på löpande räkning när de uppstår är i dag inte längre rådande. För staten finns ett visst ekono- miskt intresse eftersom det handlar om ett offentligt sparande. Allmänhetens (väljarnas/skattebetalarnas) intresse beror till stor del på konflikten mellan att belasta årets resultat för framtida kostnader och de undanträngningar av dagens verksamhet som därmed kan uppstå. Därutöver finns ett stort intres- se hos de olika aktörer som skall hantera de kommunala pensionsmedlen.

Utredningen riktar sig i första hand till ekonomiskt ansvariga för kommuner och landsting, inklusive kommunalförbund och regioner, men avsikten är att

utredningsresultatet även skall kunna få användning hos kommunala företag.

1.2 Bakgrund

Kommunernas och landstingens pensionsåtaganden enligt gällande kollektivavtal om tjänstepensioner (tidigare pensionsreglementen) har allt sedan år 1964 värderats enligt beräkningsmetoder som utarbetats av en av kommun- och landstingsförbunden gemensam tillsatt pensionsfinansieringskommitté. Kommitténs betänkanden har givits namnet P-finken. Samtliga dessa P-finksbetänkanden har rekommenderats av förbundens styrelser för tillämpning hos kommuner och landsting.

I P-finksmodellen har definierats vad som anses som "utfäst pension" och vilka antaganden m.m. som erfordras för att beräkna upplupen pensions-skuld (pensionsreserv) och genomsnittstal för pensionsskuldens årliga förändring (årskostnad). P-finken har även behandlat redovisningsfrågor. Där- emot behandlades inte finansieringsfrågor.

Intill år 1987 var det i huvudsak enbart årskostnadstalen som fick en praktisk användning inom kommunerna och landstingen. Internt utgjorde dessa tal ett mått för det kalkylerade personalomkostnadspåslaget för pensioner. År 1987 utkom Referensgruppen i redovisning med anvisningar att kommuner och landsting även skulle redovisa pensionsskulden i balansräkningen.

P-finksmodellen har legat till grund för värdering av pensionsåtaganden i olika statliga utredningar såsom Finansdepartementets utredning "Kommunala avtalspensioner" (Ds 1995:46) och Inrikesdepartementets utredning "Medelförvaltning i kommuner & landsting" (SOU 1997:78). Före år 1985 användes P-finksmodellen vanligtvis också för att värdera pensionskostnader i samband med personalövergångar mellan statliga och kommunala arbets-givare.

P-finksmodellen har vidare legat till grund för de värderingar som gjorts för avlösen av pensioneringsperiod 63–65 år och pensionsålder 63 år i 1995 och 1998 års avtalsrörelser.

Förbundsstyrelsernas senaste rekommendationer gäller fr.o.m. år 1985.

1.3 Historik över P-finken

Den 16 april 1963 avlämnade kommunförbundens första pensionsfinansie-ringskommitté ett betänkande om kostnads- och finansieringsfrågor inom kommunal personalpensionering — P-finken 63. Utredningsresultaten re-kommenderades för tillämpning av kommuner och landsting under åren 1964–1968.

I slutet av år 1969 tillsatte kommunförbunden en ny pensionsfinansierings-kommitté, som överlämnade sitt betänkande i juli 1973, P-finken 73. Beräk-

ningsmetodikerna anknöt nu till 1967 års lag om tryggnad av pensionsutfästelser m.m. med dess regler om pensionering i företagets egen regi. Utredningens resultat avsåg dock tillämpning i egentlig kommunal verksamhet och tog ingen hänsyn till de särskilda behov av pensionskuldsberäkning och -redovisning som fanns hos företag med kommunala pensionsbestämmelser. Kommittén uttalade dock att den ansåg att dess riktlinjer borde kunna komma till användning vid beräkning av pensionsreserv för kommunala företag m.fl. Utredningsresultaten rekommenderades för tillämpning av kommuner och landsting tills vidare.

Pensionsfinansieringskommittén reviderade år 1975 sina kostnadsberäkningar med hänsyn till förändringar av pensionsbestämmelserna, främst orsakade av sänkningen av den allmänna pensionsåldern från 67 till 65 år.

År 1977 återupplivades Pensionsfinansieringskommittén för andra gången, med uppdrag att överarbeta de tidigare utredningarna med hänsyn till de i olika avseenden ändrade förhållandena inom pensionsområdet. Kommittén avgav sitt betänkande i april 1979, P-finken 79. Beräkningsmetoden var i stort densamma som i 1973 års utredning. Utredningsresultaten rekommenderades för tillämpning av kommuner och landsting och borde enligt kommitténs uttalande kunna tillämpas t.o.m. år 1981.

I mars 1984 tillsattes åter en pensionsfinansieringskommitté. En principöverenskommelse hade då träffats om ett nytt pensionsavtal (PA-KL) med giltighet fr.o.m. den 1 januari 1985. Den 24 oktober 1985 lade kommittén fram sitt betänkande, P-finken 85. Detta betänkande omfattade, till skillnad från de föregående, även de kommunala företagen. Liksom tidigare innehöll betänkandet metoder för beräkning av årskostnad och pensionskuldsberäkning. Kommittén hade för avsikt att utarbeta ett tillägg med metoder för prognoser kring pensionsutgifter och -kostnader. Något sådant tillägg gjordes dock inte. Utredningsresultaten rekommenderades för tillämpning av kommuner och landsting tills vidare. I praktiken låg P-finken 85 också till grund för de pensionsreservberäkningar som KPA utförde åt kommunala företag.

År 1993 tillsattes en ny kommitté med företrädare från de bägge kommunförbunden och KPA. Uppdraget innebar dels att göra en översyn av den hittillsvarande skuldberäkningsmodellen, dels att föreslå metoder för prognoser av pensionskuldsberäkningens utveckling. I november 1993 presenterades en slutrapport från kommitténs arbete.

För att få en bredare och oberoende analys av beräkningsmetoderna och ett samhällsekonomiskt perspektiv på ett kommunalt pensionssparande anlätades våren 1994 två utomstående experter, aktuarien Sverre Björnstad och nationalekonomen Agneta Kruse. I november 1994 publicerades resultatet av deras arbete i skriften "Den kommunala pensionskulden — metoder, redovisning, effekter" av Björnstad&Kruse.

I den praktiska hanteringen hos KPA, och senare också SPV, har det tidvis varit motiverat med vissa revideringar av beräkningsmodellen. Skälen härtill har bl.a. varit ändrade pensionsbestämmelser och ändrad kalkylränta. Ändringar har i regel gjorts efter underhandskontakter med företrädare för kommunförbunden.

2. De kommunala pensionsbestämmelserna

I detta avsnitt beskrivs:

- pensionsåtaganden enligt PFA 98¹
- pensionsåtaganden enligt PA-KL 85² och äldre pensionsbestämmelser
- finansiella bidrag.

Beskrivningarna görs i första hand för arbetstagare i anställning. Därefter följer kortfattat de avvikelser som bör iakttas vad avser avgångna arbetstagare.

2.1 Pensionsåtaganden enligt PFA 98

Huvudprinciperna för det framtida pensionsintjänandet enligt PFA är:

- avgiftsbestämd ålderspension
- nettopensionssystem
- livslöneprincip (fr.o.m. 28 års ålder)
- ingen tidssamordning.

Därutöver finns förmånsbestämda inslag som huvudsakligen omfattar pension på lönedelar över s.k. ATP-taket, riskförmåner (långvarig sjukdom eller dödsfall) och särskild pension till vissa grupper av anställda och då speciellt under en övergångsperiod.

Pensionsåtagandena enligt huvudreglerna i PFA 98 utgörs av:

- avgiftsbaserad ålderspension
- individuell del
- intjänad pensionsrätt 1997-12-31
- kompletterande ålderspension
- särskild ålderspension före 65 års ålder
- efterlevandepension.

Dessutom finns bl.a. möjligheter att träffa överenskommelse om s.k. annan pensionslösning mellan arbetsgivaren och enskilda arbetstagare och då i första hand för förvaltningschefer. Annan pensionslösning kan avvika helt eller delvis från PFA.

2.1.1 Avgiftsbaserad ålderspension (PB³ §§ 8–12)

Avgiftsbaserad ålderspension intjänas tidigast fr.o.m. år 1998 och bestäms av de avgifter som arbetsgivaren reserverar för varje arbetstagare, s.k. pensionsbehållning. Arbetstagaren kan välja begynnelseålder för pensionen mellan 61

¹ Pensions- och försäkringsavtal – PFA 98

² Pensionsavtal för arbetstagare hos kommuner och landsting

³ Pensionsbestämmelser enligt bilaga 1 till PFA 98

och 67 år. Pensionen utbetalas livslångt. Pensionen kan även tas ut som partiell del för arbetstagare som efter 61 års ålder minskar sin sysselsättningsgrad.

Avgiftsbetalning sker även under viss beviljad ledighet, bl.a. för sjukdom utifrån bakomliggande överenskommen lön. Under tid med förtidspension eller sjukbidrag gäller i stället en s.k. avgiftsbefrielseförsäkring för vilken alla arbetsgivare betalar fortlöpande försäkringspremier. Avgiftsbetalning sker även under tid som arbetstagaren uppbär särskild ålderspension före 65 års ålder.

För arbetstagare som slutat sin anställning gäller samma utbetalningsregler. Pensionsbehållningen kan sägas motsvara fribrevsvärdet för en tjänstepensionsförsäkring.

En partssammansatt nämnd, Pensionsnämnden, beslutar om årlig uppräknings av pensionsbehållningen för en tänkt avkastning som motsvarar en genomsnittlig statslåneränta för perioden juni-juni föregående år. Pensionsnämnden har beslutat att pensionsbehållningen skall räknas upp med 5,86 % till 1999-12-31 och med 4,46 % till 2000-12-31. Motsvarande värde för uppräknings till 2001-12-31 har vi beräknat till 5,50 %.

Vid pensionsfall omräknas pensionsbehållningen till en ålderspension enligt av Pensionsnämnden fastställda försäkringstekniska grunder (**bilaga 1**). I dessa grunder har de olika antaganden om dödsfallsintensitet för kvinna och man vägts samman till ett enhetligt värde motsvarande ett kollektiv bestående av 80 % kvinnor och 20 % män. Beräknade pensionsbelopp blir därmed lika för kvinna och man.

Under en övergångsperiod görs i vissa fall jämförelse med en tänkt PA-KL-pension som innebär att arbetstagare kan få rätt till ett tilläggsbelopp fr.o.m. 65 års ålder. Detta tilläggsbelopp läggs till den avgiftsbaserade ålderspensionen.

Under utbetalningstiden värdesäkras pensionsbeloppen, enligt Pensionsnämndens beslut, efter prisbasbelopp. Pensionsnämnden har beslutat att utgående pension skall räknas upp med 0,55 % fr.o.m. 2000-01-01.

2.1.2 Individuell del (PB §§ 13-14)

Av fastställda pensionsavgifter skall årligen minst 1,1 % (för vissa 1,0 %) av arbetstagarens pensionsgrundande lön avsättas till ett individuellt pensionssparande. Arbetstagaren väljer försäkringsbolag och gottskrives återbäring hos bolaget. Utbetalning av individuella delen sker efter överenskommelse mellan arbetstagaren och försäkringsbolaget.

Arbetsgivaren kan välja att låta ytterligare del av eller hela pensionsavgiften avsättas till den individuella delen. Arbetsgivaren kan på detta sätt begränsa sitt framtida åtagande för den avgiftsbaserade ålderspensionen.

För den arbetsgivare som väljer att låta hela avgiften fr.o.m. år 1998 avsättas till den individuella delen finns inget åtagande alls för avgiftsbaserad ålderspension.

2.1.3 Intjänad pensionsrätt 1997-12-31 (PB §§ 29-30)

Intjänad pensionsrätt 1997-12-31 motsvarar den livränta⁴ eller kompletteringspension⁵ som en arbetstagare anses ha tjänat in vid denna tidpunkt enligt tidigare pensionsavtal PA-KL. Pensionsrätten fastställs i det årsbelopp som arbetstagaren har rätt till livslängd fr.o.m. 65 års ålder. Förmånen är tidsfaktorerad med tillgodoräkning av tid från tidigare kommunala anställningar.

För tid intill pensionsutbetalning värdesäkras intjänad pension 971231, enligt Pensionsnämndens beslut, för åren 1998–2000 efter prisbasbelopp och för år därefter efter inkomstbasbelopp. Pensionsnämnden har beslutat att uppräknings skall ske med 0,28 % från 1997-12-31 till 1998-12-31, pga. oförändrat prisbasbelopp, ingen ytterligare ökning till 1999-12-31 och med 0,55 % till 2000-12-31.

Intjänad pension kan omräknas försäkringsmässigt — enligt de grunder som Pensionsnämnden fastställt — till en temporär pension intill 65 års ålder eller till en annan begynnelseålder än 65 års ålder. I övrigt sker utbetalning enligt samma regler som avgiftsbaserad ålderspension vad avser tidsgränser, värdesäkring m.m.

2.1.4 Kompletterande ålderspension (PB §§ 15–17)

Kompletterande ålderspension är en förmånsbestämd pensionsförmån till arbetstagare som vid sin avgång har en årsmedelpoäng⁶ som överstiger 7,5 basbelopp (=ATP-taket, vilket år 1999 utgör cirka 23 300 kr/mån).

Pensionsnivån är 62,5 % på lönedel 7,5–20 basbelopp respektive 31,25 % på lönedel 20–30 basbelopp för den pension som utbetalas fr.o.m. 65 års ålder. Om pensionen skall börja utbetalas före respektive efter 65 års ålder, minskas respektive ökas pension med 0,4 % för varje avvikande månad. Pensionen är tidsfaktorerad med tillgodoräkning av tid, tidigast fr.o.m. den 1 januari 1998, för vilken pensionsavgifter enligt ovan betalats. För arbetstagare som kvarstår i anställning efter fyllda 61 år tillgodoräknas återstående tid intill 65 års ålder.

⁴ Intjänad nettoförmån enligt PA-KL för den som slutar före pensionering

⁵ Bruttopensionen från 65 års ålder enligt PA-KL minskad med allmän pension

⁶ Ett tekniskt begrepp för genomsnittliga löner före avgången; motsvarar ATP:s medelpoäng

För arbetstagare som slutat sin anställning sker värdesäkring, enligt Pensionsnämndens beslut, efter prisbasbelopp.

Utbetalning sker enligt samma regler som avgiftsbaserad ålderspension vad avser tidsgränser, värdesäkring m.m.

2.1.5 Särskild ålderspension före 65 års ålder (PB §§ 18–23)

Särskild ålderspension före 65 års ålder är en förmånsbestämd pensionsförmån i första hand för viss brandpersonal (PB § 18). Någon fast pensionsålder finns inte. Arbetsgivaren kan bestämma att arbetstagaren skall avgå från sin anställning tidigast från 61 års ålder varvid rätt till särskild ålderspension inträder. Om vissa villkor är uppfyllda kan arbetstagare få rätt till pension redan från 58 års ålder.

Pensionsnivån är 73,5 % för lönedel upp till 7,5 basbelopp, 62,5 % för lönedel 7,5–20 respektive 31,25 % för lönedel 20–30 basbelopp. Någon tidsfaktor finns inte. Pensionen utbetalas intill 65 års ålder.

Samordning sker enligt vissa regler med annan inkomst. Samordning med förtidspension, sjukbidrag eller arbetsskadelivränta sker på så sätt att pensionsnivån i skiktet 0–7,5 basbelopp sätts ner. Vid hel förmån är således nivån 10 % i stället för 73,5 %.

Den särskilda ålderspensionen finns dessutom som en rättighet enligt övergångsbestämmelser främst för de arbetstagare som enligt tidigare pensionsavtal PA-KL omfattades av bestämmelser om pensioneringsperiod 63–65 år eller pensionsålder 60 eller 63 år.

Det finns vidare möjlighet att träffa överenskommelse mellan arbetsgivare och enskild arbetstagare om särskild ålderspension.

Under utbetalningstiden värdesäkras pensionsbeloppen, enligt Pensionsnämndens beslut, efter prisbasbelopp.

2.1.6 Efterlevandepension (PB §§ 24–28)

Efterlevandepension finns i form av **efterlevandepension till vuxen (PB § 26)** och **barnpension (PB § 28)**. Bägge är förmånsbestämda och utges under en begränsad tid. Rätt till dessa riskförmåner föreligger under anställningstid samt under viss tid efter avgång, s.k. efterskyddstid.

Därutöver finns **kompletterande änkepension (PB § 27)** som är en övergångsbestämmelse från år 1990 med villkor knutna till de från samma tidpunkt gällande övergångsregler för änke-ATP. Pensionen är tidsfaktorerad. Om den efterlevande är född 1945 eller senare tillgodoräknas endast tid intill 1989-12-31 och pensionsutbetalningen upphör senast då den efterlevande blir 65 år. För äldre efterlevande sker fortlöpande tidstillgodoräkning upp till 30 år för

full pension. Utbetalningen kan i sådant fall bli livslång beroende på om rätt till övergångsvis änke-ATP föreligger även efter 65 års ålder.

Under utbetalningstiden värdesäkras pensionsbeloppen, enligt Pensionsnämndens beslut, efter prisbasbelopp.

2.1.7 Övrigt

Under en begränsad övergångsperiod skall bestämmelserna i PA-KL om **sjukpension** och **kompletterande delpension** tillämpas (se nedan). Bägge förmånerna utges på lönedelar över ATP-taket som komplement till lagstadgade förtidspension/sjukbidrag respektive delpension.

För nya sjukpensionsfall kommer det i stället bli fråga om avtalsgruppsjukförsäkringen AGS-KL och därmed faller det inte längre in under arbetsgivarens pensionsåtagande.

Nya delpensionsfall utbetalas senast fr.o.m. december år 2000 till arbetstagare som fyllt 61 år.

Under utbetalningstiden värdesäkras pensionsbeloppen efter prisbasbelopp. Något beslut från Pensionsnämnden erfordras inte.

Bägge förmånerna utbetalas som längst intill 65 års ålder och ersätts därefter av PFA:s ålderspension.

2.2 Pensionsåtaganden enligt PA-KL och äldre bestämmelser

Principerna för pensionsintjänande före år 1998 var:

- förmånsbestämda pensionsförmåner (samtliga)
- bruttopensionssystem (samordning med allmän pension)
- slutlöneprincip (genomsnitt vissa år före avgång)
- tidssamordning med annan tjänstepensionsrätt
- hel pension efter 30 år.

För arbetstagare som vid tidpunkten för PFA:s tillkomst uppbar pensionsförmåner, fått rätt till förtidspension/sjukbidrag eller avgått från anställningen gäller alltså PA-KL eller äldre pensionsbestämmelser med de åtaganden som följer av gällande bestämmelser.

PA-KL fortsätter också att gälla för vissa grupper av arbetstagare som genom övergångsbestämmelser inte omfattas av PFA. Det gäller i första hand arbetstagare som är födda 1937 eller tidigare. Av administrativa skäl blev PA-KL även tillämpligt för arbetstagare som avgått med ålderspension före år 2000.

Likaså finns ingen pensionsrätt enligt PFA för arbetstagare som vid ovan nämnda tidpunkt var anställda enligt särskilt visstidsförordnande enligt avtalet Allmänna bestämmelser (AB).

Pensionsåtagandena enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser utgörs i huvudsak av:

- ålderspension
- garantipension/visstidspension/sjukpension
- livränta
- efterlevandepension
- kompletterande delpension.

Flertalet av nämnda pensionsförmåner avser aktuella pensions- eller livräntefall. Nya pensionsfall kommer i stort att upphöra senast år 2002. För arbetstagare som avgått med rätt till livränta före år 1998, blir utbetalningen aktuell först då arbetstagaren fyller 65 år vilket således kommer att fortgå under ytterligare cirka 30 år.

Med pensionsåtaganden enligt PA-KL inbegrips nedan pensionsåtaganden enligt motsvarande pensionsbestämmelser, t.ex. PRF-KL för förtroendevalda.

2.2.1 Ålderspension (PA-KL §§ 9 och 14)

Ålderspensionen är en bruttoförmån vari inräknas allmän pension. Den genomsnittliga nivån för den kommunala kompletteringspensionen⁷ fr.o.m. 65 års ålder har år 1998 beräknats till 11,4 % för lönedel upp till 7,5 basbelopp. Bruttopensionsnivån före 65 års ålder och garanterad nivå därefter är för samma lönedelar 70–75 % för flertalet anställda. På lönedelar 7,5–20 basbelopp är pensionsnivån 65 %. På lönedelar 20–30 basbelopp är pensionsnivån 32,5 %.

Pensionen beräknas utifrån en genomsnittlig pensionslön före avgången (motsvarande reglerna för särskild ålderspension enligt PFA).

Pensionen är tidsfaktorerad och för hel pension erfordras 30 år. Samordning sker med annan anställning med tjänstepensionsrätt på så sätt att arbetstagaren tillgodoräknas tid mot att arbetsgivaren gottskrives medförd pensionsrätt (livränta/fribrev).

Arbetstagare har rätt att göra förtida uttag, vilket reducerar pensionsnivån, från tidigast 60 års ålder. Arbetstagare, som omfattas av bestämmelserna om pensioneringsperiod 63–65 år eller pensionsåldrarna 63 eller 60 år, har rätt till oreducerad pension från respektive nedre åldersgräns eller fast ålder. Arbetsgivaren kan medge kvarstående efter 65 års ålder vilket ökar pensionsnivån något.

Under utbetalningstiden värdesäkras pensionsbeloppen efter prisbasbelopp.

⁷ Bruttopension minskad med allmän pension

2.2.2 Garantipension/visstidspension/sjukpension (PA-KL § 12, § 10 resp. § 12 a)

Mellan arbetsgivare och enskild arbetstagare kan träffas överenskommelse om **garantipension**. Beräkningssätt och pensionsnivåer är som ålderspensionen.

För arbetstagare som är anställd enligt särskilt visstidsförordnande uppkommer rätt till **visstidspension** antingen om arbetsgivaren inte förlänger förordnandet eller om arbetstagare efter tolv år avgår på egen begäran. Beräkningssätt och pensionsnivåer är som ålderspensionen med det undantaget att det endast erfordras 12 år för hel visstids- och ålderspension.

För arbetstagare som får rätt till förtidspension eller sjukbidrag och vars lön överstiger 7,5 basbelopp kan uppkomma rätt till **sjukpension**. Beräkningssätt och pensionsnivåer är som ålderspensionen.

Garantipension och visstidspension samordnas enligt vissa regler med annan inkomst eller socialförsäkringsförmån. Sjukpensionen samordnas med socialförsäkringsförmåner och avtalsgruppsjukförsäkring (AGS-KL).

Fr.o.m. 65 års ålder övergår pensionsförmånerna till ålderspension.

Under utbetalningstiden värdesäkras pensionsbeloppen efter prisbasbelopp.

2.2.3 Livränta (PA-KL § 15)

Vid avgång utan rätt till pension finns bestämmelser om ålderslivränta, som är en linjärt intjänad nettoförmån. I tiden inräknas enbart kommunal tid⁸ inklusive tid från tidigare anställning. Nivån för livräntan är 9,5 % för lönedel upp till 7,5 basbelopp beräknad på den löne- och prisnivå som gällde vid avgången. På lönedelar 7,5–20 och 20–30 är nivån 61,75 % respektive 30,875 %. Livräntan utbetalas fr.o.m. 65 års ålder.

Rätt till efterlevandelivränta för lönedelar över 7,5 basbelopp finns om avgång skett före 1990-01-01.

Före utbetalningstid sker normalt ingen värdesäkring. För arbetstagare som slutat före PFA:s tillkomst år 1998 och som senast år 2007 kommer att omfattas av PFA, kommer dock värdesäkring i vissa fall att ske från avgången efter prisbasbeloppet.

Under utbetalningstiden värdesäkras livräntan efter prisbasbelopp.

2.2.4 Efterlevandepension (PA-KL §§ 13, 13a, 13b)

Nuvarande bestämmelser om **efterlevandepension till vuxen, kompletterande änkepension** och **barnpension** gäller fr.o.m. 1990-01-01. Bestämmelserna över-

⁸ Med kommunal tid jämställs statlig tid för "kommunaliserad" verksamhet

ensstämmer helt med vad som gäller enligt PFA med det undantaget att rätt till efterlevandepension föreligger även efter avliden pensionstagare.

Äldre bestämmelser om **familjepension** var utformade som bruttopensioner (samordning med allmän pension) och tidsfaktorerade (samordning med annan tjänstepension).

Under utbetalningstiden värdesäkras pensionsbeloppen efter prisbasbelopp.

2.2.5 Kompletterande delpension (PA-KL § 11)

För arbetstagare som minskar sin sysselsättningsgrad, som har en lön överstigande 7,5 basbelopp och som får rätt till lagstadgad delpension kan rätt uppkomma till kompletterande delpension.

Beräkningssätt och nivåer m.m. överensstämmer med vad som gäller för den lagstadgade delpensionen.

Under utbetalningstiden värdesäkras pensionsbeloppen efter prisbasbelopp.

2.3 Finansiella bidrag

Med finansiella bidrag avses här att en viss del av arbetsgivarens pensionsåtagande finansieras av annan huvudman. (Här avses dock inte vad som ovan sagts om individuell del). Aktuella typer av finansiella bidrag är:

- medförd pensionsrätt i form av livränta eller fribrev
- kostnadsbidrag
- KPA-försäkring
- övrigt bidrag.

2.3.1 Medförd pensionsrätt

Enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser skall samordning ske med pensionsrätt intjänad i en tidigare anställning på så sätt att pensionsgrundande tid tillgodoräknas arbetstagaren och värdet av den intjänade pensionsrätten (livränta, fribrev eller motsvarande) gottskrives arbetsgivaren.

Enligt PFA gäller motsvarande bestämmelser avseende intjänad pensionsrätt 1997-12-31, kompletterande ålderspension, tilläggsbelopp och kompletterande änkepension.

2.3.2 Kostnadsbidrag

För reglering av pensionskostnader med anledning av personalövergångar i samband med huvudmannaskapsändringar har överenskommelser träffats om s.k. kostnadsbidrag, dels mellan staten och kommunförbunden, dels mellan Kommunförbundet och Landstingsförbundet avseende Ädelpersonalen.

Dessa överenskommelser om kostnadsbidrag innebär att den förutvarande arbetsgivaren svarar för en del av framtida pensionsutbetalningar i proportion till pensionsgrundande tid före huvudmannaskapsändringen.

Nämnda överenskommelser är utformade enligt tidigare gällande pensionsbestämmelser. För närvarande pågår diskussioner mellan Kommunförbundet och Landstingsförbundet om anpassning av Ädelöverenskommelsen till PFA 98.

2.3.3 KPA-försäkring

Före år 1963 kunde arbetsgivarna återförsäkra sina utfästelser enligt då gällande pensionsbestämmelser hos försäkringsföreningen SKP (Sveriges Kommunalanställdas Pensionskassa).

SKP är numera likviderat och dess åtagande har överförts på KPA Pensionsförsäkring AB.

Vid arbetsgivarens utbetalning av pension till en arbetstagare enligt gällande pensionsbestämmelser kan alltså en viss del därav bekostas av försäkring hos KPA.

2.3.4 Övriga bidrag

Det förekommer finansiering i annan form än vad som beskrivits här. Det kan t.ex. vara fråga om kostnadsbidrag på lokal eller regional nivå som helt eller delvis överensstämmer med Ädelöverenskommelsen.

Vi förutsätter att utfästa förmånsbelopp eller annan finansieringsform beaktas så långt det är möjligt.

3. Beräkning av pensionsreserv

Detta avsnitt omfattar:

- allmänt om pensionsreserv
- pensionsreserv för åtaganden enligt PFA
- pensionsreserv för åtaganden enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser
- nuvärdesberäkningar och intjänad del
- särskilda regler för kommunala företag.

Schema för pensionsreservsberäkningar enligt PFA inklusive fyra exempel bifogas (**bilaga 2**).

3.1 Allmänt om pensionsreserv

Begreppet "pensionsreserv" definieras vi som: **nuvärdet av framtida pensionsutbetalningar till den del de är intjänade per beräkningstidpunkten.**

Med "arbetsgivarens pensionsreserv" förstås summan av pensionsreserverna för varje enskild arbetstagare och pensionstagare.

Inledningsvis beskrivs regler för beräkning av en s.k. teoretisk pensionsreserv, varmed i denna utredning avses värderingen av en arbetsgivares åtaganden enligt gällande pensionsbestämmelser utan hänsyn till lagstiftning såsom inkomstskattelagen, den kommunala redovisningslagen eller trygghandlagen. Vidare bortses från eventuella administrativa hinder eller problem.

Samtliga beräkningar görs per en viss **beräkningstidpunkt**. I normalfallet är det fråga om arbetsgivarens bokslutstidpunkt den 31 december respektive år. Beräkning kan ske per annan tidpunkt, men det förutsätts att det i så fall sker per den sista i aktuell månad. (Begreppet skall inte förväxlas med vad som i pensionsbestämmelserna avses med beräkningstidpunkt vid beräkning av pension till en arbetstagare.)

Pensionsåtaganden bestäms utifrån de regler som gäller per aktuell beräkningstidpunkt. Framtida regeländringar som beslutats före beräkningstidpunkten skall beaktas, även om de dessförinnan inte trätt i kraft. Samtliga pensionsbelopp uttrycks dock i den löne- och basbeloppsnivå som gäller per beräkningstidpunkten.

Det förutsätts att erforderliga pensionsdata finns tillgängliga för varje arbetstagare. I den praktiska tillämpningen kommer detta inte alltid att vara möjligt. Det förutsätts dock att antaganden eller schabloner görs med så stor noggrannhet som möjligt utifrån de principer som redovisas nedan.

3.2 Pensionsreserv för åtaganden enligt PFA

Under avsnittet 2.1 beskrivs arbetsgivarens åtaganden enligt PFA.

För sådan del av pensionsavgifterna som arbetsgivaren avsatt till **individuell del** föreligger inte längre något åtagande från arbetsgivarens sida och beräkning av pensionsreserv är därmed inte aktuell.

Vid övergången från PA-KL till PFA gjordes en inlösen av kollektiv efterlevandepension på så sätt att intjänad pensionsrätt 1997-12-31 förhöjdes med 8 %. Vi anser att pensionsreserv inte behöver beräknas för kvarvarande riskförmåner under anställningstid, **efterlevandepension till vuxen** och **barnpension**.

De pensionsförmåner som vi har att ta ställning till är:

- avgiftsbaserad ålderspension
- intjänad pension 971231
- kompletterande ålderspension
- särskild ålderspension före 65 års ålder
- kompletterande änkepension.

3.2.1 Avgiftsbaserad ålderspension

Pensionslöftet enligt PFA innebär att varje arbetstagare per beräkningstidpunkten har rätt till en **pensionsbehållning** utifrån de avgifter som reserverats och de beslut som fattats av Pensionsnämnden om värdesäkring.

Då ålderspension skall börja utbetalas, räknas pensionsbehållningen om till pensionsbelopp med tillämpning av de försäkringstekniska grunder som Pensionsnämnden fastställt.

Vi anser att det är möjligt att tillämpa samma förfaringssätt per beräkningstidpunkten, dvs. pensionsbehållningen omräknas till **förväntade pensionsbelopp** för varje arbetstagare. Vi anser därmed att dessa pensionsbelopp skall ligga till grund för pensionsreservberäkningen.

En osäkerhet gäller pensionens begynnelseålder. Enligt PFA kan arbetstagaren välja begynnelseålder mellan 61 och 67 år. Vi anser att beräkningen skall utgå från en teknisk pensionsålder om 65 år intill dess arbetstagaren begär annan begynnelseålder eller kvarstår efter 65 års ålder. Ett skäl är att det föreligger avgångsskyldighet från nämnda ålder. Ett annat skäl är likheten med vad som sägs nedan om intjänad pension 971231.

Om arbetstagaren fått rätt till partiell pension görs beräkningar för respektive del av pensionsbehållningen.

Här angivet beräkningssätt tillämpas även på arbetstagare som avgått från sin anställning utan att uppbära pension. För aktuella pensionsfall finns beräknade pensionsbelopp.

Om arbetstagaren i samband med aktuellt pensionsfall får rätt till tilläggsbelopp enligt övergångsbestämmelserna skall sådant belopp inräknas i förväntade

tat pensionsbelopp fr.o.m. 65 års ålder. Från beräknat pensionsbelopp avräknas i förekommande fall finansiellt bidrag som annan huvudman svarar för.

3.2.2 Intjänad pension 971231

Som framgår av avsnitt 2.1.3 finns ett fastställt pensionsbelopp, livslångt och med en teknisk pensionsålder om 65 år. Omräkning skall ske av pensionsbeloppet med hänsyn till eventuell annan begynnelsepunkt eller begärd temporär del före 65 års ålder.

Här angivet beräkningssätt tillämpas även på arbetstagare som avgått från sin anställning utan att uppbära pension. För aktuella pensionsfall finns beräknade pensionsbelopp.

Från beräknat pensionsbelopp avräknas i förekommande fall kostnadsbidrag eller annat finansiellt bidrag som annan huvudman svarar för.

3.2.3 Kompletterande ålderspension

Ett verkligt åtagande och därmed en pensionsreserv uppstår först efter det att arbetstagaren avgått från sin anställning och pensionsbelopp därmed kunnat beräknas.

Vi anser dock att det är teoretiskt möjligt att beräkna en kompletterande ålderspension som om arbetstagaren avgått per beräkningstidpunkten. Speciellt för den arbetstagare som avgår per beräkningstidpunkten kommer förfarandet att överensstämma med PFA:s regler. Liksom ovan anser vi att beräkningen skall utgå från en teknisk pensionsålder om 65 år intill dess arbetstagaren begär annan begynnelsepunkt eller kvarstår efter 65 års ålder. Här bör observeras att för en arbetstagare som kvarstår i anställningen efter fyllda 61 år, tillgodoräknas även återstående tid intill 65 års ålder. Det sistnämnda innebär att pensionsreserven för denna del kommer att öka sprängvis det år arbetstagaren fyller 61 år. Omräkning skall ske av pensionsbeloppet med hänsyn till eventuell annan begynnelsepunkt.

Här angivet beräkningssätt tillämpas även på arbetstagare som avgått från sin anställning utan att uppbära pension. För aktuella pensionsfall finns beräknade pensionsbelopp.

Från beräknat pensionsbelopp avräknas i förekommande fall kompletterande ålderspension intjänad i tidigare anställning, kostnadsbidrag eller annat finansiellt bidrag som annan huvudman svarar för.

Ovanstående beräkningar kan innebära en viss överskattning av pensionsreserven för kompletterande ålderspension, nämligen om arbetstagaren vid beräkningstidpunkten har en årsmedelpoäng som överstiger 7,5 basbelopp men som vid avgången understiger 7,5.

3.2.4 Särskild ålderspension före 65 års ålder

Rätt till särskild ålderspension kan föreligga antingen efter en viss uppnådd ålder eller då överenskommelse träffas mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det föreligger således osäkerhet både *om* arbetstagaren får rätt till pension och *när* eventuell pension skall börja utbetalas.

Det är dock alltid möjligt att beräkna ett förväntat pensionsbelopp utifrån förutsättningarna per beräkningstidpunkten.

De alternativ vi måste ta ställning till är om pensionsreserv skall beräknas först när rätt föreligger eller om man under fortlöpande anställningstid skall simulera en framtida rätt. Det sistnämnda alternativet har tillämpats i föregående P-finksmodell.

Beträffande frågorna kring om och när, kan vi konstatera att motsvarande åtaganden gäller enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser för de grupper som omfattas av pensionsåldrarna 60 eller 63 år eller pensioneringsperioden 63–65 år. Pensionsåldrarna 60 och 63 år har också inneburit att arbetstagare är avgångsskyldig vid nämnd ålder. Utifrån statistik över hittillsvarande pensionsfall kan vi konstatera att den genomsnittliga avgångsåldern för arbetstagare med pensioneringsperiod har varit 64 år.

Övergången till PFA har visserligen inneburit formella ändringar men det är knappast troligt att äldre arbetstgares attityder till förväntad pensioneringstidpunkt före 65 års ålder förändras under ett kortare tidsperspektiv. Erfarenheter från PA-KL, då tidigare fast pensionsålder 63 år ersattes av en flexibel pensioneringsperiod 63–65 år, talar för att avgång före 65 års ålder under flera år framöver kommer att ske i samma omfattning som hittills.

Ytterligare en aspekt i sammanhanget är om det finns ett incitament att arbeta kvar för att tjäna in högre allmän pension. Vi anser att det knappast kommer att vara ett tillräckligt starkt skäl för de övergångsåldrar som får sin pension beräknad till största delen enligt förutvarande ATP-systemet.

Med de skäl vi anfört ovan anser vi det befogat att göra antaganden att rätt till särskild ålderspension före 65 års ålder uppkommer för följande grupper med angiven begynnelseålder:

- från 64 års ålder för arbetstagare som uppfyller villkoren i PB:s övergångsbestämmelser angående pensioneringsperiod 63–65 år
- från 64 års ålder för arbetstagare som uppfyller villkoren enligt övergångsbestämmelser för lägstadielärare och slöjdlärare
- från varierande ålder 63 år till 64 år och 6 månader beroende på födelseår för arbetstagare som uppfyller villkoren i övergångsbestämmelser för bussförare

- från 63 års ålder för arbetstagare som uppfyller villkoren i PB:s övergångsbestämmelser angående pensionsålder 63 år
- fr.o.m. 61 års ålder för arbetstagare som uppfyller villkoren enligt PB § 18 a), dvs. huvudregeln för viss brandpersonal
- från 60 års ålder för arbetstagare som uppfyller villkoren i PB:s övergångsbestämmelser angående pensionsålder 60 år
- från 58 års ålder för arbetstagare som uppfyller villkoren enligt PB § 18 b), dvs. utryckningstjänst i minst 25 år.

Anpassning görs då besked eller överenskommelse föreligger om annan faktisk ålder i samband med pensionsavgång. Vi anser vidare att antagandena fortsättningsvis måste anpassas eventuellt till annan ålder som följer av statistiska iakttagelser.

Det finns ett ytterligare problem, nämligen beloppets storlek med hänsyn till att samordning enligt vissa regler skall göras med samtida inkomster från annat håll. Eftersom flertalet fall förväntas inträffa först efter 63 års ålder antar vi att arbetstagare inte kommer att uppbära andra inkomster. I aktuella fall skall dock hänsyn tas till om inkomstsamordning sker. I sådant fall antar vi att arbetstagaren kommer att uppbära inkomsten intill 65 års ålder.

Från beräknat pensionsbelopp avräknas i förekommande fall kostnadsbidrag eller annat finansiellt bidrag som annan huvudman svarar för.

Ovanstående beräkningar kan innebära en klar överskattning av pensionsreserven för särskild ålderspension. Det inträffar om arbetstagaren kvarstår efter angiven ålder och kanske inte alls avgår före 65 års ålder eller om arbetstagaren avgår vid en lägre ålder då rätten till pension inte finns. Det inträffar vidare om arbetstagaren får rätt till förtidspension eller sjukbidrag och därmed i stället kommer att omfattas av bestämmelserna om AGS-KL-ersättning.

3.2.5 Kompletterande änkepension

Ett verkligt åtagande och därmed en pensionsreserv kan uppstå först efter det att en manlig arbetstagare avlidit och villkoren enligt övergångsbestämmelserna är uppfyllda. Osäkerheten är tämligen stor. Det finns ingen rätt till kompletterande änkepension i bl.a. följande fall:

- arbetstagaren är ogift
- arbetstagaren avgår utan rätt till ålderspension
- arbetstagarens lön (årsmedelpoäng) understiger 7,5 basbelopp
- den efterlevande har inte rätt till änke-ATP före 65 års ålder
- den efterlevande har inte rätt till änke-ATP efter 65 års ålder.

Eftersom vi enbart känner arbetstagarens ålder och pensionen bestäms utifrån den efterlevandes ålder så finns här ytterligare en osäkerhetsfaktor.

För arbetstagare som börjat uppbära sin ålderspension kvarstår osäkerheter enbart för villkoren om den efterlevande.

Teoretiskt skulle det vara möjligt att beräkna pensionsreserv enligt samma principer som vi anfört ovan beträffande kompletterande ålderspension och särskild ålderspension. Vi skulle i så fall anta att villkoren enligt PB kommer att uppfyllas. Vi skulle vidare göra vissa antaganden om rätten till änke-ATP.

Vi anser dock sammantaget att osäkerheten är alltför stor och att pensionsreserv därmed i normalfallet inte skall beräknas.

Denna slutsats bör inte utesluta att beräkning ändock skulle kunna ske t.ex. om arbetstagaren avgått med ålderspension och det finns tillgång till relevanta uppgifter om den efterlevande. Det finns dock alltid en risk att pensionsreserven blir överskattad.

3.3 Pensionsreserv för åtaganden enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser

Under avsnitt 2.2. beskrivs arbetsgivarens åtaganden enligt PA-KL (motsvarande) och äldre pensionsbestämmelser. Av den beskrivningen framgår att merparten av åtagandena rör aktuella pensionsfall. Det blir ett begränsat antal nya pensionsfall efter år 2002.

De grupper av arbetstagare som ännu inte börjat uppbära någon pensionsförmån är:

- arbetstagare som är född 1937 eller tidigare och som kvarstår i anställning
- arbetstagare som pga. förtidspension eller sjukbidrag har rätt till en framtida ålderspension från pensionsåldern/periodens övre gräns
- arbetstagare som 1998-07-01 var och alltså är anställd på särskilt visstidsförordnande
- arbetstagare som avgått före 1998-01-01 och som har rätt till en livränta fr.o.m. 65 års ålder.

Mot bakgrund av att det rör ett begränsat antal nya fall och under en begränsad tidsrymd, kommer vi nedan att föreslå att beräkningar sker enligt två huvudprinciper, nämligen

- dels så få ändringar som möjligt jämfört med tidigare beräkningsmodell,
- dels så stor likhet som möjligt jämfört med beräkningar för åtaganden enligt PFA.

De pensionsförmåner som vi har att ta ställning till är:

- ålderspension
- garantipension
- visstidspension
- sjukpension
- kompletterande delpension

- livränta
- efterlevandepension.

I samtliga fall avräknas i förekommande fall kostnadsbidrag eller annat finansiellt bidrag som annan huvudman svarar för. I övrigt anser vi att beräkning skall ske på följande sätt.

3.3.1 Ålderspension

Beräkning görs i första hand för kompletteringspension fr.o.m. 65 års ålder, dvs. pensionens bruttobelopp minskat med samordningsavdrag för allmän pension.

För aktuellt pensionsfall, där pensionstagaren uppnått 65 års ålder, utgår vi från att kompletteringspensionsbeloppet gäller fortsättningsvis. Om förutsättningarna ändras, t.ex. att folkpensionsavdraget ändras pga. ändrat civilstånd, utgår vi därefter från det nya beloppet.

För aktuellt pensionsfall, där pensionstagaren inte uppnått 65 års ålder, beräknas pensionsreserv dels för en temporär bruttopension intill 65 års ålder, dels för en uppskattad kompletteringspension för tid därefter.

För icke aktuella pensionsfall beräknas ett bruttobelopp enligt PA-KL:s regler med det tillägget att pensionens beräkningstidpunkt bestäms som om arbetstagaren avgår per arbetsgivarens beräkningstidpunkt.

Enligt samma principer som vi anfört ovan för PFA:s särskilda ålderspension antar vi att den verkliga avgången kommer att ske med en teknisk pensionsålder som är 64 år om arbetstagaren omfattas av bestämmelserna om pensionsperiod 63–65 år eller 65 år i övriga fall. I förekommande fall tas hänsyn till annan bestämd avgångstidpunkt.

Samordningsavdragen för allmän pension bestäms utifrån PA-KL:s regler med tillägget att beräkningarna utgår från de uppgifter om civilstånd, poängår och medelpoäng m.m. som gäller för arbetstagaren per beräkningstidpunkten. I förekommande fall inräknas pensionstillskott. I tidigare beräkningsmodell gjordes vissa administrativa förenklingar. Bl.a. sammanvägdes de olika folkpensionsbeloppen till gifta och ogifta intill dess rätt uppgift blev känd fr.o.m. 65 års ålder. Vi utgår nu från att det är möjligt att få uppgifter om aktuella uppgifter.

3.3.2 Garantipension

Beräkning av pensionsreserv för garantipension görs först sedan överenskommelse träffats härom.

Om garantipensionsbeloppet minskats pga. samordning med annan inkomst, antar vi att arbetstagaren kommer att uppbära inkomsten intill 65 års ålder.

För garantipensionsfall görs även beräkning av framtida ålderspension enligt ovan.

3.3.3 Visstidspension

Beräkning av pensionsreserv för visstidspension görs i första hand för aktuellt pensionsfall.

Eftersom kostnaderna för en framtida visstidspension kan bli mycket stora, anser vi — till skillnad mot tidigare beräkningsmodell — att beräkning bör ske även innan den formella rätten till pension finns. I och med att vi utgår från att beräkning skall ske, har vi också tagit ställning till att visstidspension kommer att utbetalas. Det antagande vi således måste ta ställning till är **när** visstidspensionen kommer att utbetalas.

Vi föreslår att visstidspension antas börja utbetalas efter tolv års förordnandetid eller, om arbetstagaren innehaft förordnande under minst tolv år, vid förordnandets utgång. Det här innebär t.ex. att arbetstagare som är inne på sitt första sexårsförordnande antas få sitt förordnande förlängt med ytterligare sex år. En konsekvens av vårt antagande är vidare att det kommer att utbetalas hel visstidspension och ålderspension.

Om visstidspensionsbeloppet minskats pga. samordning med annan inkomst, antar vi att arbetstagaren kommer att uppbära inkomsten intill 65 års ålder.

För visstidspensionsfall görs även beräkning av framtida ålderspension enligt ovan.

Ovanstående beräkningar kan innebära en stor överskattning av pensionsreserven dels om arbetstagaren får rätt till visstidspension redan efter sex år, dels om arbetstagaren inte alls får rätt till visstidspension. Överskattningen gäller även den framtida ålderspensionen eftersom vi har antagit att hel pension kommer att utbetalas.

3.3.4 Sjukpension

Beräkning av pensionsreserv för sjukpension görs endast för aktuellt pensionsfall.

Vi antar att omfattningen av förtidspension eller sjukbidrag och därmed gällande arbetstidsminskning kommer att bestå intill 65 års ålder.

För sjukpensionsfall görs även beräkning av framtida ålderspension enligt ovan.

3.3.5 Kompletterande delpension

Beräkning av pensionsreserv för kompletterande delpension görs endast för aktuellt delpensionsfall.

Vi antar att omfattningen av gällande arbetstidsminskning kommer att bestå intill 65 års ålder.

För delpensionsfall görs även beräkning av framtida ålderspension enligt ovan.

3.3.6 Livränta

Beräkning av pensionsreserv för livränta görs för såväl aktuella livräntefall som arbetstagare som ännu inte börjat uppbära sin livränta.

För icke aktuella fall innebär beräkningen en överskattning av pensionsreserven för de fall där livräntan inte kommer att utbetalas pga. de regler som hittills gällt för kommuner och landsting om finansiellt sistahandsansvar.

3.3.7 Efterlevandepension

Beräkning av pensionsreserv för efterlevandepension i dess olika former görs för aktuella fall.

Dessutom anser vi att beräkning skall ske på följande sätt.

Eftersom rätten till efterlevandepension finns även efter avliden pensionstagare beräknas en eventuell kollektiv efterlevandepension efter arbetstagare som uppbär pension eller kvarstår i anställning. Det här innebär dels en skillnad mot beräkningar för PFA, dels att tidigare beräkningsmodell bibehålls oförändrad. Pensionen beräknas utifrån bestämmelserna om efterlevandepension till vuxen efter samtliga arbetstagare.

Beträffande kompletterande änkepension gäller samma uppfattning som vi framfört i avsnittet 3.2.5. Om beräkning skall ske, bör även efterlevandepension till vuxen och eventuell barnpension beräknas utifrån den enskilde arbetstagarens familjeförhållande.

3.4 Nuvärdesberäkningar och intjänad del

Detta avsnitt omfattar:

- kapitalvärdesberäkningar
- avdrag för viss osäkerhet
- intjänad del.

3.4.1 Kapitalvärdesberäkningar

Kapitalvärdesberäkningar anser vi skall ske med tillämpning av Finansinspektionens föreskrifter om försäkringstekniska grunder att tillämpas vid beräkning av kapitalvärde enligt 3 § lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. Det innebär att vi tillämpar samma grunder som privata företag som gör kontoavsättningar i egen regi.

De senaste föreskrifterna FFFS 1998:26 (**bilaga 1**) innebär bl.a. följande:

- Ikraftträdande fr.o.m. den 1 januari 2000 avseende beräkningar för räkenskapsår som börjar samma tidpunkt.
- Den aktuella kalkylräntan är före belastningar 3,75 % för utfästelser som inte omfattar värdesäkring eller indexuppräknings respektive 3,00 % i annat fall.
- Förutom vissa implicita säkerhets- och omkostnadsbelastningar skall belastning ske för avkastningsskatt på så sätt att räntan efter denna belastning är 3,20 % respektive 2,55 %.
- Olika dödlighetsintensitet för kvinna och man.
- Om ålderspension före 65 års ålder minskas pga. förtidspension eller sjukbidrag skall pensionens kapitalvärde minskas med 2 %.

Vi anser att beräkningen skall ske med olika **dödlighetsintensitet**. Kvinnliga arbetstagares högre förväntade återstående livslängd jämfört med manliga arbetstagares i samma åldrar, får till följd att utbetalningstiden blir längre för kvinnor och pensionskostnaden därmed högre. Att PFA:s grunder för beräkning av avgiftsbaserad ålderspension innehåller könskvoterad dödlighetsintensitet som är lika för kvinnor och män har enbart haft till syfte att det beräknade pensionsbeloppet skall bli detsamma oavsett kön.

I övrigt innebär tillämpningen av ovanstående ett ställningstagande till vissa frågor, nämligen:

- kalkylräntan för värdesäkrade eller icke värdesäkrade förmåner
- belastning för avkastningsskatt
- minskning med hänsyn till förtidspension/sjukbidrag
- övriga belastningar.

Beträffande **kalkylräntan** kan vi först konstatera att åtagandena enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser innebär värdesäkring efter "med vid varje tidpunkt gällande basbelopp" för förmåner som har börjat utbetalas. Däremot finns normalt ingen värdesäkring för intjänade förmånsbelopp före utbetalningen. I samband med PFA:s tillkomst infördes dock en regel att PA-KL-livränta skall värdesäkras i vissa fall. I fråga om åtaganden enligt PFA kan vi konstatera att det inte finns något löfte om värdesäkring eller indexuppräknings utöver de förändringar av pensionsbehållning och pensionsbelopp m.m. som Pensionsnämnden fattat beslut om. De normer om värdesäkring som PFA 98 innehåller är s.k. centrala protokollsanteckningar som enbart gäller mellan de centrala parterna⁹ och således inte i de lokala PFA hos arbetsgivarna.

⁹ Kommunförbundet och Landstingsförbundet respektive arbetstagarnas huvudorganisationer

Den lägre räntesatsen (3,00/2,55 %) skall således tillämpas endast för beräkningar enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser för tid efter det att förmån börjat utbetalas.

I övriga fall används den högre räntesatsen (3,75/3,20 %).

Beträffande belastningen för **avkastningsskatt** anser vi att det är relevant endast för sådan arbetsgivare som gör avsättning under rubriken *Avsatt till pensioner* enligt tryggandelagen, dvs. kommunalt företag.

Beträffande **minskningen med 2 %** anser vi att detta skall tillämpas på särskild ålderspension enligt PFA och bruttopension enligt PA-KL; i bägge fallen före 65 års ålder.

Beträffande **övriga belastningar** anser vi att dessa skall beaktas enligt föreskrifterna.

3.4.2 Avdrag för viss osäkerhet

En arbetsgivares pensionsåtaganden kan delas in i två grupper motsvarande vad som inom pensionsförsäkring kallas oantastbara respektive antastbara förmåner.

Oantastbara förmåner före utbetalning är inom vårt system avgiftsbaserad ålderspension och intjänad pension 971231 enligt PFA samt livränta enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser. Dessutom menar vi att alla aktuella pensionsförmåner i en viss mening är oantastbara.

Kompletterande ålderspension, särskild ålderspension före 65 års ålder och kompletterande änkepension enligt PFA samt — med undantag för livränta — förmåner enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser skulle därmed falla in under begreppet antastbara förmåner. Men som vi visat ovan så är det dock möjligt att beräkna pensionsbelopp med stor precision och som med stor sannolikhet kommer att utbetalas.

Eftersom det rör sig om en arbetsgivares pensionsreserv för en grupp anställda, kommer det också att bli en viss kostnadsutjämning inom kollektivet.

Vi har ovan sagt att pensionsreserv skall beräknas även för kompletterande ålderspension och särskild ålderspension enligt PFA och bruttopension enligt PA-KL före 65 års ålder. Vi anser dock att kapitalvärdet bör sättas ned med hänsyn till osäkerheten om och när pension kan komma att utbetalas. Intill dess formell rätt till pension finns föreslås att kapitalvärden skall minskas på följande sätt.

För **kompletterande ålderspension** är det en relativt liten överskattning av pensionsåtagandet som storleksmässigt bör kunna jämföras med den minskning som ovan föreslagits för särskild ålderspension med hänsyn till förtidspension och sjukbidrag. Vi anser därmed att i fråga om arbetstagare som inte

avgått från sin anställning skall kapitalvärdet för kompletterande ålderspension minskas med 2 %.

För **särskild ålderspension enligt PFA** och **bruttopension före 65 års ålder enligt PA-KL** är osäkerheten större. I avsnitt 3.4.3 föreslås att intjänandet av dessa förmåner startar fr.o.m. 50 års ålder. Det finns skäl att anta att osäkerheten är åldersberoende och som störst vid 50 års ålder för att vara =0 då pensionen börjar utges. Vårt förslag här blir att kapitalvärdet för särskild ålderspension och bruttopension minskas med $2*(z-x)$ % där z = teknisk pensionsålder och x = arbetstagarens ålder i hela år. Eftersom vi antagit att flertalet arbetstagare får pension från 64 års ålder blir t.ex. minskningen i sådant fall 8 % för en 60-åring.

I de fall pensionsreserv även kommer att beräknas för **kompletterande änkepension** föreslås att kapitalvärdet minskas med 20 %.

Ovannämnda minskningar bygger på vissa uppskattningar. Om det senare går att visa att det föreligger annan osäkerhetsfrekvens för berörda förmåner, så bör anpassning ske.

3.4.3 Intjänad del

Utifrån de ovan beräknade kapitalvärdena skall slutligen bestämmas hur stor del som skall anses vara intjänad (upplupen del) per beräkningstidpunkten. Intjänandet är i första hand en funktion av varje arbetstagares anställningstid (pensionsgrundande tid).

Aktuella pensionsfall

För pensionstagare är förmånen helt intjänad då pensionsfallet uppstår. Även sådan pension som följer på den aktuella pensionen anser vi vara helt intjänad, t.ex. PA-KL:s ålderspension och efterlevandepension efter en aktuell sjukpension.

Med aktuella pensionsfall jämför vi arbetstagare som uppbär månadserättning från AGS-KL pga. hel eller partiell förtidspension eller sjukbidrag. Vi räknar som om de förblir arbetsförmögna intill 65 års ålder, varvid även den framtida ålderspensionen skall anses helt intjänad.

Intjänad pensionsrätt

För arbetstagare som avgått från sin anställning finns i regel en helt intjänad pensionsrätt, t.ex. PFA:s avgiftsbaserade ålderspension, intjänad pension 971231 och kompletterande ålderspension eller PA-KL:s livränta. För här angivna exempel motsvaras intjänad del av förmånens tidsfaktor, där sådan finns.

Arbetstagare som kvarstår i anställning

Avgiftsbestämda förmåner såsom PFA:s **avgiftsbaserade ålderspension** är enligt sin definition helt intjänad per beräkningstidpunkten. Att vi gjort en omräkning till förmånsbestämda pensionsbelopp förändrar inte detta synsätt.

PFA:s **intjänad pension 971231** är enligt sin definition helt intjänad per 1997-12-31 och således också per en senare beräkningstidpunkt.

När det gäller PFA:s **kompletterande ålderspension** så har vi beräknat det pensionsbelopp som en arbetstagare skulle ha rätt till om avgång skett per beräkningstidpunkten. I pensionsbeloppet ingår således en tidsfaktor explicit som därmed motsvarar intjänad del. Att tidsfaktorn och därmed intjänad del ökar markant det år en arbetstagare fyller 61 år är en följd av gällande pensionsåtagande.

När det gäller PFA:s **särskild ålderspension före 65 års ålder** blir det mer komplicerat. Eftersom förmånen inte är tidsfaktorerad måste vi här göra särskilda antaganden om intjänandet. Övergångsvis skulle man kunna bygga på den tidsfaktor som gäller för intjänad pension 971231, men det anser vi i längden bli komplicerat. Och vad göra för nyanställda utan denna rätt? Ett annat alternativ skulle vara att tillämpa bestämmelserna i 28 kap. 11 § inkomstskattelagen, vari sägs att med fullt intjänande avses en tid av sammanlagt minst 30 år fram till den avtalade pensionstidpunkten. Detta synsätt skulle kunna accepteras i fråga om särskild ålderspension enligt huvudreglerna för viss brandpersonal. I fråga om särskild ålderspension enligt de olika övergångsbestämmelserna anser vi dock att man skall behålla samma antaganden om intjänande som gällde för PA-KL:s bruttopension före PFA:s tillkomst. Det innebär ett linjärt intjänande fr.o.m. 50 års ålder intill antagen eller fastställd pensioneringstidpunkt. I fråga om pension efter överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare skall denna pension anses helt intjänad även om det innebär att utbetalningen börjar efter beräkningstidpunkten.

Om beräkning görs för **kompletterande änkepension** (PFA eller PA-KL), anser vi att man skall tillämpa samma princip som för kompletterande ålderspension. Intjänad del skall således motsvara pensionsbeloppets tidsfaktor med bortseende dock från tid efter beräkningstidpunkten. För efterlevande som är födda 1945 eller senare innebär detta att det inte sker något ytterligare intjänande efter 1989-12-31.

Ålderspension enligt **PA-KL och äldre pensionsbestämmelser** beräknas med hänsyn till pensionsgrundande tid. Kvoten mellan uppnådd tid per beräkningstidpunkten och den totala tiden, utan begränsning till 30 år, anser vi skall motsvara intjänad del för ålderspensionens **kompletteringspension** fr.o.m. 65 års ålder. I tidigare beräkningsmodell ingick en åldersberoende procentuell förstärkning av intjänandefaktorn. Vi anser att det inte längre finns några skäl till nämnda förstärkning. Vi anser liksom tidigare att kompletteringspensionens intjänandefaktor också skall gälla för **efterlevandepension**.

I fråga om PA-KL:s **bruttopension före 65 års ålder** föreslår vi, av samma skäl som ovan, ett linjärt intjänande fr.o.m. 50 års ålder intill pensioneringstidpunkten.

För PA-KL:s **visstidspension** har vi föreslagit att intjänandet sker under beräknad förordnandetid, dock minst tolv år. Intjänandefaktorn blir därmed kvoten mellan uppnådd tid per beräkningstidpunkten och den totala beräknade förordnandetiden. Till skillnad mot vad vi sagt tidigare, anser vi att även ålderspensionens kompletteringspension och eventuell efterlevandepension skall anses intjänad på samma sätt.

PA-KL:s **kompletterande delpension** anser vi vara helt intjänad så snart rätten till förmån föreligger. Till skillnad från vad vi sagt ovan om aktuella pensionsfall, anser vi att ålderspensionen m.m. intjänas på samma sätt som för anställda.

3.5 Särskilda regler för kommunala företag

Med kommunala företag åsyftas här andra arbetsgivare än kommuner, kommunalförbund och landsting/regioner.

Beräkningar för kommunala företag syftar vanligen till att fastställa vad som kan anses vara avdragsgill pensionskostnad enligt inkomstskattelagen eller vad som skall avsättas till pensionsstiftelse för att säkerställa arbetsgivarens trygghet. I bägge dessa situationer finns en koppling till att beräkningarna normalt skall ske enligt tryggandelagen.

Inkomstskattelagen innehåller bl.a. regler om högsta pensionsbelopp. Dessa regler är dock utformade utifrån äldre förmånsbestämda tjänstepensions-system. Genom vårt förfaringssätt att omräkna pensionsbehållningen enligt PFA till förmånsbestämda pensionsbelopp kan man visa att lagens krav på beloppstorlek uppfylls.

Med hänsyn till den reduktion vi föreslagit för vissa osäkra åtaganden enligt PFA anser vi att avdragsrätt även bör föreligga i samma omfattning som har gällt hittills för åtaganden enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser. Något ändrat synsätt för sistnämnda åtaganden skulle därmed inte heller föreligga.

4. Kommuner och landsting

I detta sammanhang relevant lagstiftning för kommuner och landsting är numera dels lagen (1997:614) om kommunal redovisning, dels balanskravet enligt kommunallagen. Kommunallagen innehåller också regler rörande förvaltningen av pensionsmedel. Till hithörande kategori arbetsgivare räknas, som vi nämnt tidigare, också kommunalförbund och regioner.

Den s.k. blandade modellen enligt redovisningslagen innebär att nyintjänande av pensionsåtaganden fr.o.m. år 1998 redovisas i resultaträkningen med avsättningar i balansräkningen till kontot "Avsättningar för pensioner och andra förpliktelser". Pensionsintjänande före år 1998 anges som en ansvarsförbindelse och utbetalningarna tas upp som en kostnad i resultaträkningen.

Kommunallagens balanskrav innebär att kostnaderna, inklusive pensionskostnader, måste vara lägre än intäkterna för respektive år.

Vår beskrivning ovan av pensionsreserven motsvaras i princip av både kontoavsättningar för pensionsåtaganden fr.o.m. år 1998 och ansvarsförbindelsen för åtaganden före år 1998. Ett problem i sammanhanget är att redovisningslagen saknar regler både om *hur* pensionsåtaganden skall värderas och *vad* som därmed anses intjänat före år 1998.

I utredningarna Kommunala avtalspensioner (Ds 1995:46) och Medelsförvaltning i kommuner & landsting (SOU 1997:78) har pensionskuldsberäkningar utförts av KPA. Några invändningar mot KPA:s beräkningsresultat har inte framförts.

I tidigare avsnitt har vi strikt begränsat oss till vad som definieras som pensionsåtagande. Det bör inte utesluta att beräkningen omfattar andra liknande förpliktelser; t.ex. periodisk avgångsersättning enligt kollektivavtalet AGF-KL som kan jämföras med garantipension och ålderspension enligt PA-KL.

En väsentlig frågeställning är om kommunernas och landstingens pensionskulder skall beräknas på samma sätt som vi angivit i tidigare avsnitt eller om den särskilda lagstiftningen eller andra skäl motiverar en särbehandling.

Den fortsatta beskrivningen omfattar följande delavsnitt:

- avvikelser i kapitalvärdesberäkningarna
- pensionsskuld för intjänande t.o.m. år 1997
- pensionsskuld för intjänande fr.o.m. år 1998
- den blandade modellen.

4.1 Avvikelser i kapitalvärdesberäkningarna

I beskrivningen enligt föregående avsnitt av den teoretiska modellen har vi strikt följt finansinspektionens anvisningar om antaganden om ränta m.m. Ett starkt bidragande skäl härtill är att tillgodose skattelagstiftningens krav i fråga om avdragsgilla pensionskostnader för kommunala företag.

I fråga om beräkningar för kommuner och landsting anser vi att det finns skäl till vissa avvikelser. Ett alternativ, vilket skulle kräva ytterligare utredningsarbete, är att genom egna statistiska iakttagelser och kostnadskalkyler konstruera en kommunal dödlighetsintensitet och kalkylränta m.m. Ett annat alternativ, vilket vi föreslår, är att utgå från finansinspektionens föreskrifter och endast göra de avvikelser vi anser befogade.

Beträffande kalkylräntan har vi i avsnitt 3.4.1 angett att normerna om värdesäkring endast gäller mellan de centrala parterna och inte i de lokala PFA hos kommuner och landsting. Å andra sidan kan löftet mellan de centrala parterna uppfattas så tydligt att beräkningen av förväntade pensionsbelopp bygger på en fortlöpande värdesäkring eller indexuppräkningsräkning såväl innan som under utbetalningstid. Vi anser därmed att beräkningarna skall ske som om det vore fråga om värdesäkrade förmåner. Eftersom kommuner och landsting inte betalar avkastningsskatt, anser vi att räntan inte skall belastas i denna del. Utifrån finansinspektionens nuvarande föreskrifter innebär detta sammantaget att kalkylräntan är 3,00 %.

Nästa fråga gäller belastningar för säkerhetstillägg och omkostnader. Dessa belastningar syftar i första hand till att säkerställa köp av annan likvärdig pensionslösning om en arbetsgivare skulle upphöra, vilket inte kan bli fallet för kommuner och landsting. Vi anser därmed att några belastningar inte skall göras i denna del.

De sammantagna effekterna av vad som här föreslagits innebär att pensionsreserven blir olika för ett kollektiv beroende på om verksamheten drivs i kommunal förvaltningsform eller genom ett kommunalt företag. För kommuner eller landsting som planerar en ändrad driftsform kan det vara viktigt att göra alternativa pensionsreservsberäkningar.

4.2 Pensionsskuld för intjänande t.o.m. år 1997

Vår tidigare beskrivning av pensionsskulden för PFA:s intjänad pension 971231 stämmer väl överens med vad som enligt redovisningslagen skall hanteras inom linjen.

I fråga om pensionsskulden för åtaganden enligt PA-KL har vi ovan beskrivit den som ett linjärt intjänande. Det innebär således att det finns en intjänad del per 1997-12-31. Vår tolkning av den blandade modellen är att det är så stor andel av pensionsskulden som motsvaras av den intjänade delen som skall skuldföras inom linjen.

Ett särskild fråga handlar om visstidspension. Enligt tidigare P-finksmodell har någon beräkning i normalfallet inte gjorts. När vi nu föreslår pensionskuldsberäkning anser vi att en periodisering på tid intill 1997-12-31 skall ske som om det fortlöpande skett ett linjärt intjänande.

4.3 Pensionsskuld för intjänande fr.o.m. år 1998

De pensionsåtaganden som vi skall titta på är i första hand åtaganden enligt PFA med undantag för intjänad pension 971231. Därutöver finns ett fortsatt intjänande enligt PA-KL under ytterligare ett fåtal år.

4.3.1 Förmånsbestämda delar

I fråga om förmånsbestämda delar anser vi att vår tidigare beskrivning också kan tillämpas för kommuner och landsting. Det har dock tidvis framförts kritik mot 50-årsgränsen för start av intjänande av temporär bruttopension enligt PA-KL. Samma invändningar skulle numera också kunna framföras beträffande intjänandet av särskild ålderspension enligt PFA.

I förarbetena till P-finken 85 liksom i den översyn som gjordes 1993–94 ansåg man att intjänandet borde starta från anställningens början men också att man i beräkningarna skulle beakta att vissa arbetstagare inte skulle få rätt till nämnda pensionsförmån pga. tidigare avgång. Det finns, vad vi vet, ännu inget godtagbart underlag för att konstruera en sådan avgångsfrekvens.

Den nya blandade modellen skulle möjligen kunna vara ett skäl till särbehandling av kommuner och landsting. Om vi låter intjänandet starta från anställningens början kommer en något större del att vara intjänad före år 1998 och således en mindre del som belastar resultaträkningen kommande år. Vi anser dock att en sådan förändring av beräkningsmodellen inte är försvarbar.

Mot bakgrund av att det huvudsakligen berör övergångsfall under ett fåtal år och att P-finksmodellen och Redovisningsrådets rekommendationer i vart fall t.o.m. år 1997 innebar en 50-årsgräns, anser vi det inte befogat att nu föreslå ett annat intjänande. Med hänsyn till att 50-årsgränsen tidigare men inte nu längre innebar en viss balans av kostnaderna för yngre kontra äldre, anser vi att vårt antagande om riskavdrag också skall tillämpas för kommuner och landsting.

Vi anser emellertid att det finns skäl att särbehandla brandpersonalen. Dels handlar det om flera års pensionsutbetalningar och det är inte begränsat till övergångsbestämmelser, dels berör det enbart kommuner och kommunalförbund. Särskilt för räddningstjänstförbunden blir detta en viktig ekonomisk fråga. Vi anser dock att det krävs mer utredning och framför allt bättre statistiskt underlag innan vi är beredda att föreslå ett alternativt intjänandeförlopp.

4.3.2 Avgiftsbestämd ålderspension

Att pensionsavtalet PFA trädde i kraft samtidigt med den nya redovisningslagen var ingen slump. Det finns därför skäl att också se om pensionsavtalets löfte sammanfaller med den blandade modellens synsätt på redovisning.

Om så vore fallet skulle man kunna tycka att pensionsintjänandet helt enkelt är PFA:s pensionsbehållning, dvs. för varje arbetstagare bokförda pensionsavgifter uppräknade med statslåneräntan.

En invändning mot denna förenkling är de könsneutrala grunder som används för beräkning av en arbetstagares pensionsbelopp. Enligt PFA:s teknik blir beloppet detsamma för kvinna och man om förutsättningarna i övrigt är lika. Men i verkligheten har kvinnor en högre förväntad återstående livslängd än män, som gör att kostnaden för ålderspension blir högre för en arbetsgivare som har fler kvinnliga arbetstagare jämfört med en arbetsgivare med fler manliga arbetstagare. Vi anser därmed att en arbetsgivares pensionsåtagande måste beräknas med hänsyn till de anställdas verkliga könsförhållanden.

En följd av ovanstående är att PFA:s pensionsavgift på 3,4 % i verkligheten innebär en något högre kostnad för en kvinnlig arbetstagare och något lägre för en manlig. Vi anser dock att det är denna verklighet som skall ligga till grund för kommuners och landstings avsättningar. I avsnitt 3.1 har vi definierat pensionsskulden som arbetsgivarens förväntade pensionsutbetalningar, vilket således inte är detsamma som arbetsgivarens årliga pensionsavgifter. Vi ser därmed inget skäl till att inte fullfölja den tidigare beskrivna principen, som innebär att en könsdifferentierad pensionsbehållning omräknas till förämsbestämda pensionsbelopp. (Vad som sägs här får inte förväxlas med externa avsättningar till individuell del, då arbetsgivaren "friköper" sig från pensionsåtagandet.)

4.4 Den blandade modellen

Ovan har vi beskrivit hur pensionsskulden kan delas upp före och fr.o.m. år 1998 och att det stämmer med den grundläggande principen för pensionsreservsberäkningar.

Det finns dock en skillnad. Enligt avsnitt 3.1 skall pensionsreservsberäkningar ske utifrån det regelverk som gäller per beräkningstidpunkten. En framtida ändring, som innebär ökade kostnader, skulle därmed belasta det år då beslut fattas om ändringen.

Vår tolkning av den blandade modellen är dock att även framtida förändringar i normalfallet skall belasta ansvarsförbindelsen per 1997-12-31 till så stor del som motsvaras av den intjänade delen. Vi reserveras oss här för att det kan komma att ske förändringar som av andra skäl bör hänföras till kommande år.

En följd av ovanstående blir, enligt vår uppfattning, att utbetalade pensionsbelopp skall kostnadsföras på resultaträkning till så stor del som motsvarar intjänad del per 1997-12-31.

5 Den praktiska tillämpningen

Avsnittet omfattar

- vissa administrativa problem
- redovisning av pensionsskulden.

5.1 Vissa administrativa problem

I vår beskrivning ovan har vi förutsatt att relevanta pensionsdata finns tillgängliga för samtliga beräkningar. Vi vet dock av erfarenhet att så kommer inte alltid att vara fallet. Det finns normalt två felkällor, nämligen rapporteftersläpning sista året och outredd pensionshistorik.

Beträffande **rapporteftersläpning** handlar det om en konflikt mellan när administratörerna får rapporter om det senaste årets pensionsuppgifter och när arbetsgivarna vill ha sina beräkningsresultat.

Om beräkningarna skall utföras under januari eller februari månad måste man normalt kunna godta en viss eftersläpning avseende ändringar under föregående kalenderår. Exempel på detta är:

- Nyanställda ingår inte.
- Om nyanställda ingår, så kan erforderliga uppgifter, t.ex. om lön, saknas.
- Arbetstagare som slutat eller avlidit har inte avrapporterats.
- Senaste årets löner saknas för samtliga arbetstagare.
- Tidigare anställningar har ännu inte beaktats t.ex. för beräkning av kompletterande ålderspension.
- Intjänad pension 971231 har inte kunnat beräknats.

I flertalet fall kommer de effekter som ovannämnda eftersläpningar har på årets resultat att rätta till sig nästkommande år. Vår beräkningsmodell är på det sättet självkorrigerande, inte minst när arbetstagare börjar uppbära pension.

För att beräkningsresultatet av en prognos för nästkommande år skall bli så bra som möjligt, anser vi dock att det finns skäl att invänta rapporteringen av föregående års uppgifter.

Vi förutsätter att det finns kontroller så att samma arbetstagare inte ingår både som anställd och som nyblivet pensionsfall utöver vad som eventuellt är möjligt enligt pensionsbestämmelserna.

I den mån antaganden eller schabloner måste göras så bör detta ske i så stor utsträckning som möjligt med ledning av PFA:s bestämmelser.

Avsaknaden av senaste årets lön innebär att avgiftsunderlaget som ligger till grund för avgifter till årets pensionsbehållningen inte kan beräknas exakt.

Det får dock anses tillfredsställande att använda föregående års avgiftsun-
derlag uppräknat med det förhöjda prisbasbeloppet.

Vad som sägs här får inte utesluta att det finns situationer där resultatet är
mer känsligt för rapporteftersläpningen. Det gäller t.ex. om en stor grupp
anställda börjar eller slutar. Det kan också gälla uppgifter om en extremt
högavlönad arbetstagare i ett mindre företag. I sådana fall kan det vara befo-
gat med särskild rapportering om aktuella uppgifter.

Beträffande **outredd pensionshistorik** är det mer komplicerat. Det nya pen-
sionsavtalet PFA innebär i princip en väsentlig förenkling av pensionsadmi-
nistrationen. För många arbetstagare hos kommuner och landsting kommer
det dock att dröja flera år innan värdet på intjänad pension 971231 kan fast-
ställas beroende på att det saknas uppgifter om pensionsgrundande kommu-
nal tid hos tidigare arbetsgivare. För arbetstagare hos kommunala företag
finns i regel erforderliga uppgifter.

En arbetstagares ålderspension kommer under de närmaste åren till största
delen att grunda sig på intjänad pension 971231, vilket innebär att resultatet
för arbetsgivarens totala pensionsskuld blir starkt beroende av hur noggrant
den intjänade pensionen kan beräknas. Först om 10–15 år kommer intjänan-
det fr.o.m. år 1998 att överväga.

Enligt tidigare P-finksmodell beräknades pensionsgrundande tid schablon-
mässigt utifrån statistiskt underlag hos KPA. Den på så sätt antagna tiden per
1997-12-31 överensstämmer dock inte med PFA:s regler eftersom man nu
endast får inräkna tidigare kommunal tid.

Med ledning av de uppgifter som finns om de arbetstagare där historiken är
utredd bör man även nu kunna göra godtagbara antaganden. Ett problem
som kan uppstå är om de statistiska underlagen hos KPA respektive SPV
därmed skulle leda till olika antaganden för olika arbetsgivare. Vi tar inte
ställning till detta utan överlåter det på den praktiska tillämpningen.

5.2 Redovisning av pensionsskulden

Vi anser inte att det är vår sak att ta ställning till hur en arbetsgivares beräk-
ningsresultat presenteras. Det är snarare en sak mellan den som utför beräk-
ningarna och dennes kunder. Det finns dock yttre omständigheter som talar
för att vissa delar av pensionsskulden bör redovisas separat.

Den blandade modellen för kommuner och landsting innebär att det måste
ske en uppdelning på vad som skall redovisas som en ansvarsförbindelse
(intjänat t.o.m. år 1997) och vad som skall ingå i balansräkningen fr.o.m. år
1998. Även om vi har ansett att det bör föreligga avdragsrätt för kommunala
företagens pensionsåtagande, så kan det ändock finnas skäl att särredovisa de
delar som kan anses vara antastbara.

En del som speciellt bör särredovisas är åtaganden för arbetstagare som är anställda på särskilt visstidsförordnande.

Vi tycker också att det är angeläget att förändringar mellan de olika åren redovisas på så sätt att man förstår om dessa förändringar beror på naturliga omständigheter, t.ex. ett års intjänande, löneökningar eller normala pensionsavgångar, eller om de beror på extra händelser, t.ex. regeländringar eller oväntade pensionsfall. Det kan också finnas skäl att särredovisa arbetstagare där intjänad pension 971231 är riktigt beräknad till skillnad från arbetstagare där beräkningarna bygger på vissa schabloner.

Om det är fråga om större regeländringar kan det finnas skäl att det görs alternativa beräkningar. Ett speciellt exempel härpå är den beräkningsmodell som föreslås i detta betänkande jämfört med de beräkningar som hittills gjorts.

Försäkringstekniska grunder

Försäkringstekniska grunder för beräkning av avgiftsbaserad ålderspension (PB § 12) och värdet av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 (PB § 30) i PFA 98

Godkända av Pensionsnämnden den 1 oktober 1999

Nedanstående grunder gäller vid beräkning av pension som ska börja utges 2000-01-01 eller senare. För pension som börjat utges tidigare, gäller tidigare av Pensionsnämnden godkända grunder.

1. Ränta

Kontinuerlig beräkningsteknik tillämpas. Räntefoten antas till 3,2 % för år.

Anmärkning

Belastning av räntefoten har gjorts med hänsyn till lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

2. Dödlighet

Dödlighetsintensiteten μ_x vid åldern x år antas beräknad som ett vägt genomsnitt för 80 % kvinnor och 20 % män enligt följande formel:

$$1000 \mu_x = (0,8 * 0,0089 + 0,2 * 0,0154) * e^{0,103 x} = 0,0102 * e^{0,103 x}$$

3. Säkerhets- och omkostnadsbelastning

Följande säkerhets- och omkostnadsbelastning ska göras vid beräkning av kapitalvärdet:

- a) Vid kapitalvärdets beräkning inlägges en belastning genom att den ränteintensitet, som svarar mot under punkt 1 angiven räntefot, sänks med 0,0035
- b) Vid kapitalvärdets beräkning inlägges en belastning som i förhållande till kapitalvärdets bruttobelopp utgör 2,5 %.

Utdrag ur Finansinspektionens författningssamling — FFFS 1998:26
beslutade den 17 december 1998

Finansinspektionen föreskriver att bilagan till försäkringsinspektionens kungörelse (BFFS 1977:5) om försäkringstekniska grunder att tillämpas vid beräkning av kapitalvärde enligt 3 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. skall ha den lydelse som framgår av bilagan till denna författning.

Ikraftträdande

Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 januari 2000. Föreskrifterna skall tillämpas för räkenskapsår som börjar den 1 januari 2000 eller senare. Äldre bestämmelser skall dock tillämpas i fråga om förhållanden som avser tiden före ikraftträdandet.

Bilaga

1. Ränta

Ränteantagandet skall, uttryckt som räntefot, vara 3,75 procent vid värdering av åtaganden som inte innebär utfästelse om framtida värdesäkring eller indexuppräknig. I övriga fall skall ränteantagandet vara 3,00 procent. Belastning av räntefot för avkastningsskatt enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel skall göras med 0,55 respektive 0,45 procentenheter.

2. Dödlighet

Dödlighetsintensiteten μ_x vid åldern x år antas given genom följande formel:

$$1000 \mu_x = 0,0154 * e^{0,103 x} \quad \text{för man och}$$

$$1000 \mu_x = 0,0089 * e^{0,103 x} \quad \text{för kvinna.}$$

3. Sjuklighet

Tillämpas inte utom

Om ålderspension före allmän pensionsålder nedsätts enligt pensionsutfästelsen med ersättning från den allmänna försäkringen eller annan statlig ersättning, skall ålderspensionens kapitalvärde minskas med 2 %.

4. Speciella antaganden beträffande kollektiv familjepension

Tillämpas inte i normalfallet.

5. Säkerhets- och omkostnadsbelastning

Följande säkerhets- och omkostnadsbelastningar skall göras vid beräkning av kapitalvärdet:

- a) Vid kapitalvärdets beräkning inlägges en belastning genom att den räntintensitet som svarar mot under punkt 1 angiven räntefot efter skatt sänkes med 0,0035, dock med 0,0030 för aktuell sjukpension.
- b) Vid kapitalvärdets beräkning inlägges en belastning som i förhållande till kapitalvärdets bruttobelopp utgör 2,5 % för förmåner som inte avser sjukpension.
- c) Vid kapitalvärdets beräkning inlägges en belastning som i förhållande till kapitalvärdets bruttobelopp utgör 10 % för förmåner som avser sjukpension.

6. Avgång

Vid beräkning av kapitalvärde skall hänsyn inte tas till utfästelsens förtida upphörande för arbetstagare av annan anledning än dödsfall.

7. Förändrade antaganden

Tillämpas pensionsformer eller ersättningsvillkor för vilka det kan visas att beräkningsantaganden saknas eller föreligger särskilda riskförhållanden, får antagandena modifieras och kompletteras i erforderlig grad i enlighet med aktuariellt vedertagna metoder. Antagandena skall väljas så att de kan anses betryggande för de pensionsutfästelser som det är fråga om.

Schema för pensionsreservsberäkningar enligt PFA

Anställda

<i>Förmånsbelopp, kr/år</i>	<i>Kapitalvärdesfaktor</i>	<i>Riskfaktor</i>	<i>Intjänad del</i>
-----------------------------	----------------------------	-------------------	---------------------

Avgiftsbaserad ålderspension

Pensionsbehållning(tp) / PN:s tariff	K(r; s; z; x)		Helt
--------------------------------------	---------------	--	------

Intjänad pension 971231

Fastställt belopp(tp)	K(r; s; z; x)		(ingår i förmånsbeloppet)
-----------------------	---------------	--	---------------------------

Kompletterande ålderspension

$(0,625 * P2 + 0,3125 * P3) * T / 30 * B$	K(r; s; z; x)	0,98	(ingår i förmånsbeloppet)
---	---------------	------	---------------------------

Särskild ålderspension före 65 års ålder

$(0,735 * P1 + 0,625 * P2 + 0,3125 * P3) * B$	K(r; s; z-65; x) * 0,98	$(1 - (z - x) / 50)$	$(x - 50) / (z - 50)$
---	----------------------------	----------------------	-----------------------

Beteckningar

tp: arbetsgivarens beräkningstidpunkt

P1, P2 och P3: årsmedelpoängen per tp i skikt 0-7,5; 7,5-20 och 20-30

B: prisbasbelopp per tp

T: tillgodoräknad tid per tp

K(r; s; z; x): kapitalvärdesfaktor enligt FFFS (senast 1998:26)

r: kalkylränta

s: kvinna eller man

z: teknisk pensionsålder, i normalfallet = 64.11

x: arbetstagarens ålder per tp

Exempel

I efterföljande fyra exempel (Anita, Bengt, Cecilia och David) gäller följande:

tp = 1999-12-31

z = 64.11, dock 64.00 för särskild ålderspension

r = 3,00 utan säkerhets- och omkostnadsbelastning

x = 60 respektive 52 år

Exempel 1: Anita född 1939, medellön, PA-KL:s pensioneringsperiod

Avgiftsbaserad ålderspension	
Pensionsgrundande lön 1998 =	198 000
pensionsgrundande lön 1999 =	203 000
Pensionsavgift 1998: 3,4 % av 198000 =	6 732
pensionsavgift 1999: 3,4 % av 203000 =	6 902
Ökning av pensionsbehållning 981231 till 991231: 5,86 % av 6732 =	394
Pensionsbehållning 991231: 6732 + 394 + 6902 =	14 028
Förväntad pension fr.o.m. 65 år: 14028 / 13,3460 =	1 051
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (kvinna): 1051 * 13,2242 =	13 899
Pensionsreserv =	13 899
Intjänad pension 971231	
Genomsnittlig pensionsgrundande lön åren 1989–1995 =	192 000
Uppnådd kommunal tid 971231 =	25 år
Högsta värdet av livränta (9,5 %) och kompletteringspension (11,4 %): 0,114 * 192000 * 25/30 =	18 240
Värdet av kollektiv efterlevandepension: 8 % av 18240 =	1 459
Värdet av pensioneringsperiod: 9,4 % av 18240 =	1 715
Intjänad pension 971231: 18240 + 1459 + 1715 =	21 414
Ökning från 971231 till 981231 och 991231: 0,28 % av 21414 =	60
Intjänad pension per 991231: 21414 + 60 =	21 474
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (kvinna): 21474 * 13,2242 =	283 976
Pensionsreserv =	283 976
Särskild ålderspension före 65 års ålder	
Genomsnittlig pensionsgrundande lön åren 1991–1997 =	195 000
Särskild ålderspension: 0,735 * 195000 =	143 325
Kapitalvärde för utbetalning från 64 år (kvinna): 143325 * 0,7842 * 0,98 =	110 148
Risikfaktor: $(1 - (64-60) / 50) =$	0,92
Reduktion pga. risikfaktorn: 110148 * 0,92 =	101 336
Intjänad del: $(60-50) / (64-50) =$	0,714
Pensionsreserv: 101336 * 0,714 =	72 354
Summa pensionsreserv = 13 899 + 283 976 + 72 354 =	370 229

Exempel 2: Bengt född 1939, lön över taket

Avgiftsbaserad ålderspension	
Pensionsgrundande lön 1998 =	398 000
pensionsgrundande lön 1999 =	413 000
7,5 förhöjda prisbasbelopp 1998: $7,5 * 37100 =$	278 250
7,5 förhöjda prisbasbelopp 1999: $7,5 * 37200 =$	279 000
Pensionsavgift 1998: $3,4 \% \text{ av } 278250 + 1,0 \% \text{ av } (398000 - 278250) =$	10 658
pensionsavgift 1999: $3,4 \% \text{ av } 279000 + 1,0 \% \text{ av } (413000 - 279000) =$	10 826
Ökning av pensionsbehållning 981231 till 991231: $5,86 \% \text{ av } 10658 =$	625
Pensionsbehållning 991231: $10658 + 625 + 10826 =$	22 109
Förväntad pension fr.o.m. 65 år: $22109 / 13,3460 =$	1 657
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (man): $1657 * 11,0666 =$	18 337
Pensionsreserv =	18 337
Intjänad pension 971231	
Genomsnittlig pensionsgrundande lön åren 1989–1995 =	366 000
Uppnådd kommunal tid 971231 =	25 år
Högsta värdet av livränta ($9,5/61,75 \%$) och kompl.pension ($7,0/65 \%$): $(0,07 * 277500 + 0,65 * 88500) * 25/30 =$	64 125
Värdet av kollektiv efterlevandepension: $8 \% \text{ av } 64125 =$	5 130
Intjänad pension 971231: $64125 + 5130 =$	69 255
Ökning från 971231 till 981231 och 991231: $0,28 \% \text{ av } 69255 =$	194
Intjänad pension per 991231: $69255 + 194 =$	69 449
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (man): $69449 * 11,0666 =$	768 564
Pensionsreserv =	768 564
Kompletterande ålderspension	
Genomsnittlig pensionsgrundande lön åren 1991–1997 =	379 000
Tillgodoräknad tid fr.o.m. år 1998 =	2 år
Kompletterande ålderspension: $0,625 * (379000 - 279000) * 2/30 =$	4 167
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (man): $4167 * 11,0666 * 0,98 =$	45 192
Pensionsreserv =	45 192
Summa pensionsreserv = $18 337 + 768 564 + 45 192 =$	832 093

Exempel 3: Cecilia född 1947, medellön, PA-KL:s pensioneringsperiod

Avgiftsbaserad ålderspension	
Pensionsgrundande lön 1998 =	198 000
pensionsgrundande lön 1999 =	203 000
Pensionsavgift 1998: 3,4 % av 198000 =	6 732
pensionsavgift 1999: 3,4 % av 203000 =	6 902
Ökning av pensionsbehållning 981231 till 991231: 5,86 % av 6732 =	394
Förväntad pension fr.o.m. 65 år: 14028 / 10,3852 =	1 351
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (kvinna): 1351 * 10,1976 =	13 777
Pensionsreserv =	13 777
Intjänad pension 971231	
Genomsnittlig pensionsgrundande lön åren 1989–1995 =	192 000
Uppnådd kommunal tid 971231 =	17 år
Högsta värdet av livränta (9,5 %) och kompletteringspension (11,4 %): 0,114 * 192000 * 17/30 =	12 403
Värdet av kollektiv efterlevandepension: 8 % av 12403 =	992
Värdet av pensioneringsperiod: 9,4 % av 12403 =	1 166
Intjänad pension 971231: 12403 + 992 + 1166 =	14 561
Ökning från 971231 till 981231 och 991231: 0,28 % av 14561 =	41
Intjänad pension per 991231: 14561 + 41 =	14 602
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (kvinna): 14602 * 10,1976 =	148 905
Pensionsreserv =	148 905
Summa pensionsreserv = 13 777 + 148 905 =	162 682

Exempel 4: David född 1947, lön över taket

Avgiftsbaserad ålderspension	
Pensionsgrundande lön 1998 =	398 000
pensionsgrundande lön 1999 =	413 000
7,5 förhöjda prisbasbelopp 1998: $7,5 * 37100 =$	278 250
7,5 förhöjda prisbasbelopp 1999: $7,5 * 37200 =$	279 000
Pensionsavgift 1998: $3,4 \% \text{ av } 278250 + 1,0 \% \text{ av } (398000 - 278250) =$	10 658
pensionsavgift 1999: $3,4 \% \text{ av } 279000 + 1,0 \% \text{ av } (413000 - 279000) =$	10 826
Ökning av pensionsbehållning 981231 till 991231: $5,86 \% \text{ av } 10658 =$	625
Pensionsbehållning 991231: $10658 + 625 + 10826 =$	22 109
Förväntad pension fr.o.m. 65 år: $22109 / 10,3852 =$	2 129
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (man): $2129 * 8,3891 =$	17 860
Pensionsreserv =	17 860
Intjänad pension 971231	
Genomsnittlig pensionsgrundande lön åren 1989–1995 =	366 000
Uppnådd kommunal tid 971231	17 år
Högsta värdet av livränta ($9,5/61,75 \%$) och kompl.pension ($7,0/65 \%$): $(0,07 * 277500 + 0,65 * 88500) * 17/30 =$	43 605
Värdet av kollektiv efterlevandepension: $8 \% \text{ av } 43605 =$	3 488
Intjänad pension 971231: $43605 + 3488 =$	47 093
Ökning från 971231 till 981231 och 991231: $0,28 \% \text{ av } 47093 =$	134
Intjänad pension per 991231: $47093 + 134 =$	47 227
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (man): $47227 * 8,3891 =$	396 192
Pensionsreserv =	396 192
Kompletterande ålderspension	
Genomsnittlig pensionsgrundande lön åren 1991–1997 =	379 000
Tillgodoräknad tid fr.o.m. år 1998 =	2 år
Kompletterande ålderspension: $0,625 * (379000 - 279000) * 2/30 =$	4 167
Kapitalvärde för utbetalning fr.o.m. 65 år (man): $4167 * 8,3891 * 0,98 =$	34 258
Pensionsreserv =	34 258
Summa pensionsreserv = $17 860 + 396 192 + 34 258 =$	448 310